

PAU DÍAZ SOLANO, IRIS ESPÍ QUILES

Darrere de les postals

Polítiques culturals i perspectives locals davant la turistificació

1. INTRODUCCIÓ

La societat és la cultura, procedeix i crea cultura i això encapsula la idea que la cultura per si mateixa és una manifestació intrínseca de la nostra identitat, independentment de la nostra percepció. En aquest sentit, la cultura no només reflecteix el que som, sinó que també té el poder d'influir sobre la nostra consciència i en el nostre entorn, tot convertint-se en motor de canvi social. La cultura és un element principal en el capital social d'una comunitat i és generadora de cohesió social, ja que serveix com a expressió d'identitat dels pobles per salvaguardar el seu patrimoni, les tradicions i les seues formes de vida (Kliksberg, 2000), per la qual cosa la seua adhesió a l'agenda política ha de caminar cap a models inclusius i transformadors.

Pau Díaz-Solano (pau.diaz@uv.es) és investigador del Departament d'Economia Aplicada en la Unitat d'Investigació Econcult. És professor associat de la Universitat de València i professor contractat en PROTED. Les seues principals àrees d'investigació són la sociologia de la cultura i l'anàlisi de les polítiques públiques culturals. Ha treballat en consultories culturals com Culturalink i en projectes d'investigació sobre associacionisme en ACICOM.

Iris Espí Quiles (iespiq@ouc.edu) és politòloga i estudiant de màster en Gestió Cultural per la uoc. He treballat en el disseny i implementació de polítiques públiques per a consistoris valencians. Els principals interessos en el camp professional són la investigació i l'anàlisi de polítiques en matèria cultural per a la transformació social i urbana, mitjançant models de desenvolupament sostenible.

No obstant això, la vida cultural ha estat afectada per la globalització a causa de la gestió neoliberal de les polítiques culturals, les quals han mercantilitzat l'espai públic i eliminat les xarxes comunitàries (Rubio-Arostegui i Rius-Ulldemolins, 2015). Això ha portat a fer-ne ús en virtut de l'obtenció de beneficis econòmics i especulatius, i ha estat utilitzada com una eina potencial de turistificació i gentrificació mitjançant polítiques culturals enfocades a la creació d'una nova identitat global (Rius-Ulldemolins i Díaz-Solano, 2023; Díaz-Solano i Mengual-Amorós, 2023), raó per la qual, en conseqüència, ha generat una modificació de l'entorn urbà i de la concepció simbòlica del País Valencià en forma de nous conjunts arquitectònics, contaminació del patrimoni natural, així com una especialització terciària del conjunt urbà, donant lloc a espais transformats morfològicament i socialment (Salom-Carrasco i Pitarch, 2021). Com a conseqüència, València ha vist amenaçada la seua idiosincràsia, perquè tot i que aquestes modificacions s'hagen venut com un factor de desenvolupament econòmic gràcies al turisme i a la notorietat pública que atorguen (Hernández i Torres, 2015), realment n'han eliminat les característiques pròpies.

Així doncs, el propòsit central d'aquest article és abordar com la formulació de polítiques públiques culturals pot actuar com un instrument essencial per a la preservació de la identitat de la ciutat de València en un context marcat per la turistificació i la gentrificació. Per a aconseguir-ho, es considera analitzar el concepte de *cultura* i l'enfocament adoptat per les polítiques públiques en relació amb aquest. Al mateix temps, explorar noves iniciatives que puguin allunyar-se de la perspectiva de consum cultural predominant i, en canvi, fomentar la consolidació d'una comunitat vibrant i cohesionada.

2. POLÍTIQUES PÚBLIQUES CULTURALS COM A MOTOR DE DESENVOLUPAMENT SOCIAL

Cal ressaltar que el camp d'investigació en polítiques culturals és relativament jove, un fet que comporta una escassetat de documentació per al seu disseny; i a més, les diverses perspectives han donat lloc a enfocaments variats en determinar el seu àmbit d'actuació (Coehlo i Martinell, 2015).

A vegades, dins l'àmbit de les polítiques de desenvolupament econòmiques, socials o territorials es troba en l'activitat cultural un recurs de suport, per la qual cosa molts sectors han reclamat la necessitat de percebre les qualitats pròpies de la cultura que la distingeixen d'altres àrees d'acció. Pel fet que exerceix rols crucials en la igualtat de gènere, l'educació, la identitat, la comunicació i els drets, raó que fa que la seua reducció economicista n'implique la utilització com una eina capitalista en lloc de considerar-la com un element en el desenvolupament comunitari i social.

L'àmbit cultural presenta particularitats úniques en comparació amb altres àrees, en tractar-se de creences, valors i pràctiques que defineixen un conjunt humà. En implementar determinades polítiques, s'influeix en el conjunt de relacions que s'estableixen entre els individus i, en conseqüència, amb el capital social (Rausell, 2007). Aquesta raó ha originat dificultats per a generar una organització ferma que articule una coordinació i uns canals de comunicació fluids entre els agents socials implicats, a causa de discrepàncies fruit de necessitats contraposades (Bianco i Roselló, 2022).

Al mateix temps, el neoliberalisme ha generat una dinàmica en la qual l'atenció dels consistoris i els recursos financers s'han enfocat a convertir les ciutats en espais atractius per al visitant, reinterpretats per nous interessos, objectius i necessitats que reflecteixen tendències internacionals, un fet que afecta el teixit social i cultural de la ciutat (Rausell, 2004; Bacete, Díaz-Solano i Li, 2021), ja que les necessitats culturals de la ciutadania són relegades a un pla secundari. Encara que és cert que en els últims anys han sorgit esforços per part de la societat civil per a sensibilitzar i unir les comunitats dels diferents barris amb l'objectiu de preservar la identitat cultural de València, mitjançant festivals populars, trobades associatives i activitats per a la regeneració de l'espai urbà, els canvis continuen a un ritme accelerat, un fet que fa que trobar instruments per a protegir la cultura local s'ha convertit en un desafiament considerable. Per això, resulta crucial que les institucions governamentals implementen polítiques públiques orientades al desenvolupament cultural dels seus habitants, pel fet que davant els efectes de la globalització s'han d'elaborar solucions locals entre les institucions públiques, els agents culturals i la societat civil, que aconseguisquen preservar les expressions culturals davant la turistificació, perquè la seua explotació ha generat una pèrdua de sentit simbòlic de les característiques de la ciutat.

3. PARTICIPACIÓ, DRET A LA CULTURA I COMUNITAT A LA CIUTAT DE VALÈNCIA

La cultura és un element essencial per al desenvolupament, de manera que les polítiques en la matèria tenen la capacitat d'incrementar la cohesió social i, en conseqüència, el seu capital social i relacional (Rausell, 2007). La UNESCO ha determinat una sèrie d'indicadors dins el marc de l'Agenda 2030 per a mesurar la relació entre cultura i desenvolupament en diferents àrees d'intervenció. Dins l'enfocament d'aquest article, la dimensió 4: inclusió i participació, ens serveix com a eina per a mesurar la capacitat d'accés a la cultura i participar en la vida cultural. Entre aquestes hi ha la cultura per a la cohesió social, la participació cultural, els processos participatius i l'accés a la cultura. Tenint en compte aquests paràme-

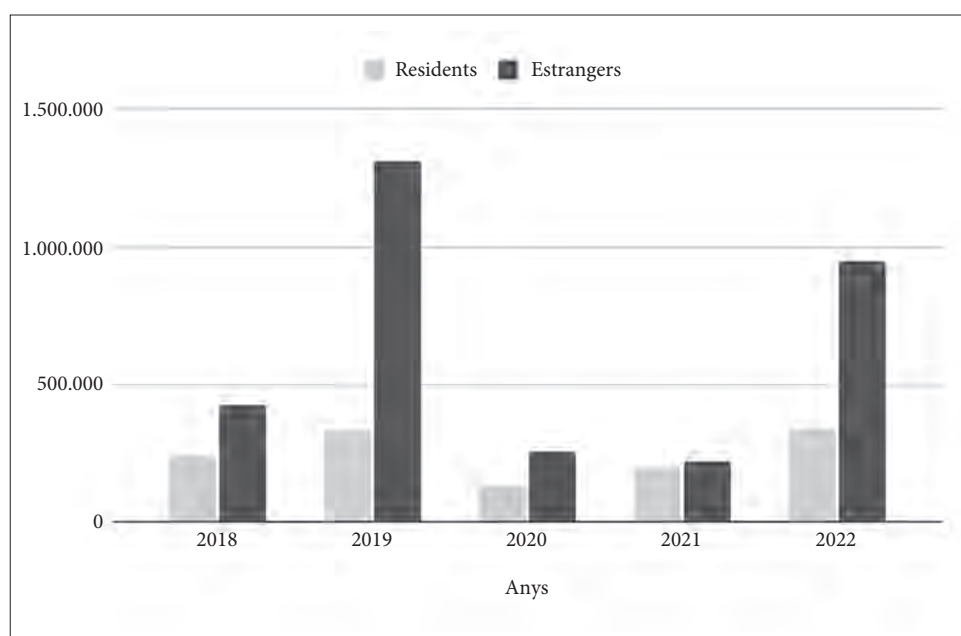
tres, si s'atén al Baròmetre de Consum Cultural de l'any 2021 de l'Ajuntament de València, les dades mostren l'existència d'una baixa participació i d'accés a la vida cultural en els barris valencians. En primer lloc, en relació amb la participació, el 86,4 % afirma que no participa voluntàriament en organitzacions culturals en els barris, i la mitjana de satisfacció amb els espais culturals dels barris és de 4,8. L'accés a la cultura es genera des de la proximitat, i la ciutadania destaca que els llocs més importants per a accedir a la vida cultural en els barris són els centres municipals, espais públics i equipaments com ara teatres, cinemes o sales de concerts. De fet, un 43,8 % i un 30 % de les persones enquestades destaca que estan *molt d'acord* i *d'acord* respectivament en el fet que si hi haguera més activitats culturals en els barris participarien més activament de la vida cultural. Malgrat això, el 64 % afirma que no es duen a terme activitats culturals en els espais públics del seu barri. Al seu torn, l'eina Cultural and Creative Cities Monitor (CCCM) permet mesurar empíricament la cultura com a recurs urbà mitjançant vint-i-nou indicadors definits a partir dels establerts per la Unió Europea. Gràcies a la mitjana ponderada dels indicadors de vitalitat cultural (40 %), economia creativa (40 %) i entorn (20 %) obtenim l'índex C3, que inclou el comportament cultural i creatiu de cada ciutat en el seu conjunt, sent el de València 21,36 %, per sota de la mitjana europea —establert en funció del rànkung de grups de nombres d'habitants— d'un 28,69 % (Mareque et al., 2021). Aquest índex resulta rellevant en l'enfocament que s'atorga a l'accés cultural, a causa de tindre una gran relació amb el desenvolupament socioeconòmic, ja que les ciutats que disposen de valors més alts destaquen per nivells de renda i d'incidència d'atur més elevats (Orcao et al., 2022), per la qual cosa hi resulta rellevant. En el marc d'aquestes dades, una de les principals causes que reflecteix la falta de desenvolupament cultural és que les polítiques públiques en aquesta matèria tenen un enfocament que prioritza la construcció d'una imatge per al visitant, la qual es dissenya sobre la base de la demanda i no es potencia el valor identitari propi de la ciutat.

Actualment, la cultura té un consum habitual (Ségol et al., 2001), raó per la qual la seua capitalització fa proliferar la demanda turística, i això representa una de les principals motivacions per als visitants (Velasco, 2009). Per aquesta causa, el turisme cultural ha viscut un canvi de perspectiva, en la qual la visió tradicional basada en l'atractiu patrimonial ha sigut modificada per polítiques en què hi ha un desenvolupament turístic basat en el lloc en el qual els seus atributs estan interconnectats, amb un mercat massiu obert (Espés-Moliner, 2019), de manera que es posiciona l'espai urbà i el patrimoni cultural al servei del visitant.

Com es pot observar en la Figura 1, el nombre de visitants a València per motius culturals és rellevant al llarg dels anys, tant com un motiu exclusiu del viatge com dins la variable oci, que engloba aquells que visiten llocs d'interés turístic, ja siguin naturals, patrimoni cultural, ciutats, etcètera (INE, 2023). Així doncs, l'any 2022 hi hagué un total d'1.287.753 visitants, per als quals un dels principals motius va ser la cultura. Davant aquestes dades s'evidencia com el consistori ha generat durant anys polítiques públiques amb predisposició al foment d'aquest turisme i ha deixat de costat la preservació dels trets identitaris tradicionals de la ciutat, de manera que València se situara a l'avantguarda cultural.

FIGURA 1

Nombre de visitants residents València amb motiu de viatge cultural

Així doncs, sobre la base de la classificació de les polítiques culturals segons els seus circuits d'intervenció, aquestes polítiques relatives a la cultura aliena al mercat cultural no haurien de ser alimentades per l'interés econòmic (Coelho, 2002). No obstant això, és evident com es creen instruments per a la seua capitalització. Al seu torn, la remodelació arquitectònica que ha patit la ciutat durant anys ha transformat

la imatge patrimonial (Carrasco i Rausell, 2005), com ara la torre Miramar, el Port o la Ciutat de les Arts i les Ciències. Aquesta darrera és un gran exemple sobre la qüestió i s'ha convertit en una icona simbòlica de la capital del Túria. Dins el marc de la modificació dels trets identitaris, destaca la dinàmica centrada en esdeveniments i titularitats globals, com ara Cinema Jove International Film Festival, València International Performance Academy & Festival, i la Capital Mundial del Disseny València 2022, en els quals s'inverteix una gran quantitat de recursos per posicionar la ciutat en l'esfera internacional (Rius-Ulledemolins i Díaz-Solano, 2023) i així que resulte atractiva des de la mirada exterior, seguint el model de posar València en el mapa ja iniciat pel Partit Popular (Rius-Ulledemolins i Díaz-Solano, 2022).

Al seu torn, aquests fets s'han fet palesos recentment en la creació de la nova marca Ciutat de València, basada en valors associats a la identitat local (Rius-Ulledemolins, 2014) i que atrau el turista a fer immersió en la cultura del lloc (Valenzuela, 2015) que, amb un disseny formal, té com a finalitat que la ciutat siga un motor tant cultural com econòmic per a la ciutat.

Marca Ciutat de València

Per això, s'ha de garantir l'accés a la cultura i s'observa que s'estan relegant els drets culturals de la ciutadania a un segon pla (Soto, 2007). Davant aquesta situació, els barris populars han aconseguit mantindre una xarxa d'interaccions socials, rituals i expressions culturals pròpies mitjançant una sèrie d'activitats socioculturals crítiques que s'acara amb aquest model (Hernández, 2015). En vista d'aquest panorama, sorgeix la pregunta: què haurien de fer les institucions sobre aquest tema?

Si l'objectiu és salvaguardar la identitat local com un enfocament per al desenvolupament municipal a l'hora de dissenyar polítiques culturals, és essencial dirigir l'atenció cap a la comunitat local. Això implica promoure la interacció entre els diferents actors que configuren una inclusió democràtica en el procés de presa de decisions en relació amb les polítiques culturals (UNESCO, 2015) per generar una sèrie de beneficis (Figura 2).

FIGURA 2
*Beneficis de la implementació d'un model basat
 en el desenvolupament cultural de la ciutadania*

ECONOMIA	Els productes i serveis orientats a la ciutadania, així com l'impuls de la creativitat local genera ocupació, rendes i recursos fiscals.
EDUCACIÓ	Mitjançant equipaments culturals amb espais d'aprenentatge es fomenta l'educació i les capacitats creatives. Al seu torn, serveix de lloc per a l'intercanvi de coneixements entre la comunitat.
COMUNICACIÓ	Mitjançant la divulgació de coneixements i d'idees dins la societat, que fa que s'enriqueixi gràcies als valors i les formes de vida. Açò crea ambients propicis per a facilitar la implementació de processos de creixement centrats en l'individu humà.
PARTICIPACIÓ	Es generen relacions socials positives en les comunitats, així com respecte a la diversitat cultural, i s'incrementen els sentiments d'integració, inclusió i enteniment mutu.
GOVERNANÇA	Reforç de les estructures administratives perquè s'adaptin als processos canviants de l'entorn actual.
IGUALTAT	Mitjançant la igualtat en els equipaments i la inclusió de la perspectiva de gènere en les activitats, projectes i obres, és possible identificar i qüestionar la desigualtat de gènere, i modificar patrons que reproduïsquen els estereotips de gènere i l'androcentrisme.
PATRIMONI	El patrimoni material, immaterial i natural manté la història, revaloritza la cultura i manté la identitat de la comunitat.

Font: Elaboració pròpia amb dades extretes del *Manual metodològic de los IUCD*.

4. POLÍTIQUES CULTURALS PER AL DESENVOLUPAMENT LOCAL

En els últims anys, hi ha hagut un creixent canvi de consciència i es pot observar la inclusió en l'agenda política de noves iniciatives com un element de desenvolupament per als qui l'habiten. A continuació, s'exposen dos casos de bones pràctiques esmentats per l'Agenda 21, és a dir, polítiques culturals dutes a terme en dues ciutats diferents, amb la finalitat totes dues de fomentar el desenvolupament comunitari mitjançant la participació i la creativitat ciutadana, protegint la identitat cultural dels qui l'habiten.

FIGURA 3

Descripció del cas d'èxit Bilbao: els barris, territori per a la cultura

OBJECTIU	Elaboració d'una programació cultural anual per a cada districte.
ESPAI	Equipaments culturals de cada barri, i en cas de no haver-n'hi, els espais públics com ara places, pares.
ACCIONS	– Un programa o festival xicotet que identifique cada districte – Participació: reunions de les comissions socioculturals dels consells de districte.
IMPACTE	– Creació d'equipaments culturals. – Reapropiament de l'espai públic mitjançant 94 accions desenvolupades en carrers i places. – Difusió cultural mitjançant 907 activitats en els barris.
VALORS	– Comunitat.
COMPLERTS	– Pertinença. – Accés a la vida cultural.

Font: Elaboració propia amb dades extretes de l' Agenda 21 de la Cultura.

Es tracta de dos projectes en el marc de les polítiques relatives als usos de la cultura, la finalitat de la qual és que el veïnatge gaudisca de les maneres culturals i dels circuits no mercantilitzats. Resulta complicat quantificar la plusvàlua de la cultura en àmbits com la vida cultural, la cohesió social o l'educació. Tot i això, és possible mesurar-ne els efectes directes i indirectes (Coehlo i Martinell, 2015), raó per la qual són de destacar els factors que han aconseguit que totes dues polítiques siguin un èxit en la contribució al desenvolupament local:

- Proporciona uns serveis culturals basats en les especificitats territorials: cada districte (Rausell, 2007).
- Inclou la participació ciutadana com a element central: recerca de la inclusió de tots els grups socioeconòmics, millora de la qualitat dels serveis (Guillen et al., 2008).
- Inversió de recursos materials, financers i humans.
- Millora de la qualitat de vida al cobrir les necessitats de les persones que habiten la ciutat gràcies a l'augment de la provisió de béns i serveis culturals.
- Promoció de la cultura per a l'ús comunitari.
- Continuitat a llarg termini mitjançant la planificació.
- Desenvolupament econòmic mitjançant la creació local, ocupabilitat i foment de la producció en el territori.

FIGURA 4
Descripció del cas d'èxit La nova política cultural:
una palanca essencial per al desenvolupament social, econòmic
i mediambiental de Trois-Rivières

OBJECTIUS	Oferir distintes oportunitats a la ciutadania perquè participe en la cultura mitjançant un pla estratègic participatiu • Suport a organitzacions culturals, professionals de la cultura i artistes locals. • Promoció del desenvolupament econòmic. • Difusió de l'oferta cultural. • Cultura com a mitjà per a la cohesió social i millora de la qualitat de vida de la ciutadania.
ESPAI ACCIONS	Espais municipals • Participació: tallers de debat ciutadà, grups de discussió i bústia ciutadana. • Disseny del pla d'acció 2022-2024 i 2023- 2025 • Futura avaluació per a continuar. • Informes anuals de desenvolupament cultural per a la via comunitària.
IMPACTE	Un total de 80 persones i 28 organitzacions hi participaren: • Diàleg i mobilització de les entitats locals, organitzacions i societat civil. • Inclusió de la perspectiva ciutadana que ha permès garantir-ne la pertinença. • Disseny d'un pla d'acció que aconseguisca la continuïtat del projecte. • Desenvolupament econòmic gràcies a mesures de promoció de la creació local: recursos, premis i polítiques de gestió d'art i patrimoni.
VALORS	• Ciutadania cultural. • Accessibilitat. • Diversitat cultural.

Font: Elaboració pròpia amb dades extretes de l'Agenda 21 de la Cultura.

5. EL CAS DE VALÈNCIA: APLICABILITAT ACTUAL D'UN MODEL CENTRAT EN EL DESENVOLUPAMENT DE LA CIUTADANIA

Si posem especialment en rellevància algunes d'aquestes, en primer lloc, respecte a les ajudes econòmiques directes i indirectes en l'àrea de creació, es troben les Residències Artístiques, que serveixen com un instrument de finançament per a la producció artística local, de manera que enforteixen la creativitat que serveix de mirada crítica sobre la realitat col·lectiva i cerquen alternatives davant el model actual.

FIGURA 5
Tipologia de polítiques públiques culturals segons el grau d'intervenció en l'àmbit local

INSTRUMENTS	FORMACIÓ	CREACIÓ	PRODUCCIÓ	DISTRIBUCIÓ	PROGRAMACIÓ	CONSUM	PRESERVACIÓ
PROVISIÓ DIRECTA	Escoles i centres especialitzats.	Fàbriques de creació.	Coproducció de productes culturals i educatius per a la ciutadania.		Plans estratègics. Equipaments especialitzats i polivalents. Xarxes, circuits i festivals.		Regeneració d'espais urbans per als seus habitants. Creació d'ocupació per a la conservació del patrimoni.
AJUDES ECONÒMIQUES DIRECTES	Beques	Subvencions, residències i premis a artistes i organitzacions socials.	Suport a indústries creatives i culturals valencianes per a la creació local.			Descomptes, Bons, xecs a la ciutadania.	
AJUDES ECONÒMIQUES INDIRECTES	Subvencions	Residències		Fires locals			
INCENTIUS FISCALS		Artistes locals. Desgravacions a donacions.	Empreses locals.				
REGULACIÓ					Consell municipal cultural. Reglament d'ús de serveis i espais culturals.		Ordenança municipal reguladora patrimoni cultural i natural.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'aplicabilitat en l'àmbit local a partir de la dissenyada per l'Observatori Basc de la Cultura.

FIGURA 6
*Taula d'objectius sobre les polítiques culturals rellevants per a potenciar la vida cultural
realitzades a la ciutat de València segons el tipus d'intervenció*

INSTRUMENTS	FORMACIÓ	CREACIÓ	PRODUCCIÓ	DISTRIBUCIÓ	PROGRAMACIÓ	CONSUM	PRESERVACIÓ
PROVISIÓ DIRECTA					Pla de Cultura de la Ciutat de València 2017 Cultura als barris Periscopi 2022 Reelectures (Diputació)		Rehabilitació de centres culturals. Respecta València.
AJUDES ECONÒMIQUES DIRECTES		Residències artístiques			Encontres		
AJUDES ECONÒMIQUES INDIRECTES		Residències artístiques		Fires locals	Ajudes a festivals i circuits. Suvençons a programacions i projectes culturals.		
INCENTIUS FISCALS							
REGULACIÓ					Observatori Valencià de la Cultura? GVA		

Font: Elaboració pròpia a partir de l'aplicabilitat en l'àmbit local a partir de la dissenyada per l'Observatori Base de la Cultura i informació proporcionada per l'Ajuntament de València.

En la mateixa línia, en l'àrea de programació es troba Encontres, organitzat per la Plataforma de Iniciatives Culturals Urbanes de València amb la participació de l'Ajuntament de València, que permet crear un marc on s'elaboren xarxes entre projectes participatius amb la finalitat d'expandir la cultura als barris valencians i possibilita l'estructura i la construcció de les demandes de caràcter social, cultural i educatiu. Per la seua part, pel que fa a subvencions rellevants, trobem les Ajudes a Festivals i Circuits, així com a Programacions i Projectes Culturals, una iniciativa que dona l'oportunitat a la creació local autogestionada en els diferents districtes de la ciutat i involucra el veïnatge en el desenvolupament de la cultura com una estratègia de cohesió social i progrés econòmic.

Respecte a les polítiques de provisió directa, hi ha el projecte Cultura als barris, un programa d'esdeveniments en diferent barris, en el qual aborda múltiples objectius de la gestió cultural municipal mitjançant les accions i relacions culturals de la ciutadania. Aquest projecte troba anàlegs en altres ciutats espanyoles, com ara Barcelona, Alacant o Huelva, pel fet que aconsegueix enfortir l'espai comunitari de les persones que viuen en un mateix territori amb l'objectiu de mantindre la identitat cultural mitjançant activitats que milloren la qualitat de vida de les persones d'una comunitat, a través de pintura, teatre, dansa, poesia i música de banda entre altres activitats que incrementen l'oferta cultural. Per la seua banda, l'elaboració de plans estratègics com ara el Pla de Cultura de la Ciutat de València 2017 permet implementar accions a través de processos participatius i exhibeix la capacitat de les institucions per respondre-hi davant les necessitats ciutadanes. D'altra banda, mitjançant el pla d'acció és possible intervindre de manera integral en àrees com la comunicació, la igualtat o la governança, entre d'altres.

Aquestes iniciatives il·lustren els valors que sostenen el sentit de comunitat (Rish, 2005): el patrimoni, la tradició i les maneres de vida, ja que són l'expressió compartida de la identitat local dels ciutadans i el terreny comú que els permet enfortir la creativitat, el progrés i la cohesió social (Hawkes, 2001). Aquestes polítiques al costat dels casos de Bilbao i Trois-Rivières, posen de manifest la viabilitat d'aquestes pràctiques, l'articulació de les quals resulta un element substancial en el desenvolupament local.

6. CONCLUSIONS

El propòsit principal d'aquest text ha sigut presentar la idea d'un nou enfocament que prioritze la cultura i el desenvolupament arrelats en la creació local i la vida cultural comunitària. Això es contraposa amb el paradigma vigent de la ciutat creativa i les polítiques culturals que estan enfocades a establir una marca global per a València (Díaz-Solano i Muñoz-García, 2022) i que han suscitat unes certes inquietuds entre la ciutadania. Aquestes preocupacions es basen en la notable falta de participació i activitat cultural entre els habitants de la ciutat, un fet que resulta sorprenent si tenim en compte l'ambició objectiu de València de situar-se com a líder en l'àmbit cultural.

Aquesta proposta insta a una transformació simbòlica que comporte la pèrdua de la identitat distintiva de la capital del Túria. L'adopció de polítiques orientades cap a la construcció de megaedificis i l'organització d'esdeveniments massius ha alterat les seues característiques tradicionals. A més, la promoció d'altres recursos turístics més arrelats en la cultura local ha portat a una comercialització dels costums i formes de vida autòctones. Aquesta mercantilització ha soscavat el seu valor intrínsec i ha relegat aquests costums i formes de vida a una mera exhibició turística. D'altra banda, l'escassa inversió en polítiques orientades al benestar de la ciutadania ha restringit els beneficis per a la comunitat i n'ha obstaculitzat el progrés general.

Per tant, hi ha una altra aplicació per al desenvolupament de la política cultural? Quines podrien ser les solucions viables? En primer lloc, les estratègies centrades en la preservació de la cultura local poden promoure el desenvolupament econòmic i social a través d'intervencions que tinguen en compte les necessitats de la comunitat. Aquestes iniciatives no estarien subjectes a factors externs com el flux de visitants o l'assignació d'enormes pressupostos per al manteniment d'infraestructures massives i les tendències contemporànies. A més, tals enfocaments contribueixen a l'augment d'indicadors crucials en la generació de capital cultural i social, la qual cosa al seu torn elevaria el benestar de la població.

És fonamental que la cultura a València siga un motor de transformació per si mateixa. Això és possible mitjançant polítiques culturals centrades en el ciutadà que faran possible modificar el model cap a un paradigma el centre del qual siga la vida cultural comunitària. En cas contrari, hi haurà transformacions més grans que ocasionaran una fractura cultural que atorgarà únicament a les elits l'accés a participar-hi i desvirtuarà el sentit propi que li atorga la capacitat de transformació social. ☹

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- BACETE, G., P. DÍAZ-SOLANO i C. LI (2021): «Capítulo 20: Asociaciones Culturales», en J. L. Monzón i I. Antuñano (dirs.): *Guía laboral de la Economía Social Valenciana*, CIRIEC-España, pp. 319-333.
- BELANDO, M. V., J. RIUS-ULLDEMOLINS i M. I. ZARLENGA (2012): «¿Ciudad creativa y ciudad sostenible?: Un análisis crítico del “modelo Barcelona” de políticas culturales», *Revista Crítica de Ciências Sociais*, 99, pp. 31-50.
- BIANCO, M. i D. ROSELLÓ (2022): «La gestión de los conflictos en la gestión y las políticas culturales», *Manual Gestión Cultural*, Cadiz, Observatorio Cultural del Proyecto Atalaya.
- CARRASCO, S. i P. RAUSELL (2005): *Turismo, cultural y competitividad urbana: El caso de la ciudad de Valencia*, IV Congreso Internacional de Cultura y Desarrollo, l'Havana, 6-9 de juny de 2005.
- CENTENO, A. M. i altres (2001): Turismo cultural y patrimonio histórico: aplicación multivariable al estudio de la demanda. *Estudios Turísticos*, pp. 113-132.
- COELHO, Teixeira (2002): *Diccionario crítico de política cultural*, Barcelona, Gedisa.
- COELHO, T. i A. MARTINELL (2015): *Políticas culturales, configuración y desarrollo*, Barcelona, Universitat Oberta de Catalunya.
- DÍAZ-SOLANO, P. i P. GARCÍA-MUÑOZ (2022): «La discriminació de la dona en la música en valencià: un anàlisi a través de la teoria de les sis facetes de Peterson», *Debats. Revista de poder, cultura i societat*, 136, 2, pp. 110-127.
- DÍAZ-SOLANO, P. i V. MENGUAL-AMORÓS (2023): «La resistència veïnal enfront de les hegemonies polítiques. Un estudi aplicat a la lluita del barri del Cabanyal enfront de la proposta del PEPRI», *L'Espill*, 70, pp. 85-96.
- ESPESO-MOLINERO, P. (2019): «Tendencias del turismo cultural», *Pasos: Revista de Turismo y Patrimonio Cultural*, 17, 6, pp. 1101-1112.
- GUILLÉN, A. i altres (2008): «La participación ciudadana en el contexto de desarrollo sustentable», *Innovaciones de negocios* 5(9).
- GOOD PRACTICES (s/d b.): *La nueva política cultural: una palanca esencial para el desarrollo social, económico y medioambiental de Trois-Rivières*, en línia: <<https://obs.agenda21culture.net/es/good-practices/la-nueva-politica-cultural-una-palanca-esencial-para-el-desarrollo-social-economico>> (consulta: 22/08/2023).
- GOOD PRACTICES (s/d b.): *Los barrios, territorio para la cultura*, en línia: <<https://obs.agenda21culture.net/es/good-practices/los-barrios-territorio-para-la-cultura>> (consulta: 22/08/2023).
- HAWKES, Jon (2001): *The Fourth Pillar of Sustainability: Culture's essential role in public Planning*, Melbourne, Cultural Development Network and Part of University Press.

- HERNÁNDEZ, G. M. (2013): «Glolugares: espacios singulares de la glocalización. El caso de Valencia», *Kamchatka. Revista de análisis cultural*, 2, pp. 13-36.
- HERNÁNDEZ, G. M. i F. TORRES (2015): «La hegemonía cultural del glolugar: entre la relegación y la reivindicación local: El caso de Valencia», *Política y Sociedad*, 52, 1, pp. 53-73.
- INE (2023): *Encuesta de turismo de residentes 2023*, en línea: <https://www.ine.es/dyngs/INEbase/es/operacion.htm?c=Estadistica_C&cid=1254736176990&menu=ultiDatos&idp=1254735576863> (consulta: 09/08/2023).
- INSA, J. R. (2009): *La cultura como estrategia para el desarrollo*, en línea: <www.zaragoza.eshttps://www.zaragoza.es/contenidos/cultura/observatorio/LA_CULTURA_COMO ESTRATEGIA DE DESARROLLO.pdf> (consulta: 22/08/2023).
- KLIKSBERG, B. (2000): «El rol del capital social y de la cultura en el proceso de desarrollo», *Revista Venezolana de Gerencia*, 4, 9, pp. 1-50.
- MAREQUE, M. i altres (2021): «Exploring Creative Tourism Based on the Cultural and Creative Cities (C3) Index and Using Bootstrap Confidence Intervals», *Sustainability* 13, 9, 5145.
- ORCAO, A. i altres (2022): «Cultura y desarrollo territorial: un análisis de las ciudades medianas españolas mediante la herramienta europea Cultural and Creative Cities Monitor», *Boletín de la Asociación de Geógrafos Españoles*, 92.
- ONU: Consell de Drets Humans (2014): *Informe de la Relatora Especial sobre los derechos culturales*, Farida Shaheed, A/HRC/25/49, en línea: <<https://www.refworld.org/es/docid/531862484.html>> (consulta: 26/08/2023).
- RAUSELL, Pau (2004): *El envés de la cultura. Diez años de economía de la cultura en Valencia*, València, Mínim Ediciones.
- RAUSELL, Pau (2007): *Cultura. Estrategia para el desarrollo local*, Madrid, Agencia Española de Cooperación Internacional.
- RISH, E. (2005): «El valor de la cultura en los procesos de desarrollo urbano sostenible», *Cultura de la Generalitat de Catalunya*, en línea <https://cultura.gencat.cat/web/.content/sscc/gt/arxius_gt/desarrollo_urbano_sustentable.pdf> (consulta: 22/08/2023).
- RIUS-ULLDEMOLINS, J. (2014): «Culture and authenticity in urban regeneration processes: Place branding in central Barcelona», *Urban Studies*, 51, 14, pp. 3026-3045. DOI: 10.1177/0042098013515762.
- RIUS-ULLDEMOLINS, J. i P. DÍAZ-SOLANO (2022): «Political power, performance, and ritual: cultural policy as a framework for the construction of political charisma in Valencia», *International Journal of Media & Cultural Politics*, 18, 1, pp. 21-45.

- RIUS-ULLDEMOLINS, J. i P. DÍAZ-SOLANO (2023): «Local political change, the neo-creative city paradigm and the mutations of Valencian cultural branding», *City, Culture and Society*, 34, 1-10.
- ROBLES, M. E. V. (2015): «La estrategia de marca-ciudad en la función de turismo», *El Periplo Sustentable: revista de turismo, desarrollo y competitividad*, 28, pp. 59-80.
- RICHARDS, G. (2000): «Políticas y actuaciones en el campo del turismo cultural europeo», dins *Turismo cultural: el patrimonio histórico como fuente de riqueza*, Valladolid, Fundación del Patrimonio Histórico de Castilla y León, p. 72.
- RUBIO-AROSTEGUI, J. A. i J. RIUS-ULLDEMOLINS (2015): «Cultura y políticas públicas después del diluvio. Las ciencias sociales y la refundación de la política cultural», *Política y Sociedad*, 52, 1, pp. 27-52.
- SALOM-CARRASCO, J. i M. D. PITARCH (2021): «Cambios económicos, movilidad residencial y gentrificación en la ciudad de Valencia (2014-2017)», *Documents d'anàlisi geogràfica*, 67, 3, pp. 521-560.
- SOTO, M. P. (2007): «Identificación y medición de necesidades culturales», *Indicadores 2007*, Argentina, Universidad Nacional de Tres de Febrero (UNTREF).
- SOY CAMARA #36 (s/d): «Per a què serveix la cultura?» [Vídeo]. CCCB, en línia: <<https://www.cccb.org/ca/multimedia/videos/soy-camara-36-per-a-que-ser-veix-la-cultura>> (consulta: 04/08/2023).
- UNESCO (2014): Manual Metodològic de los IUCD, UNESCO.
- UNESCO (2015): *Diversidad de las expresiones culturales*, en línia: <<https://es.unesco.org/creativity/indicadores-de-desarrollo/dimensiones/gobernanza>> (consulta: 26/08/2023).
- VALENZUELA, M. E. (2015): «La estrategia de marca-ciudad en la función de turismo», *El Periplo Sustentable*, 28, pp. 59-80.
- VELASCO, M. (2009): «Gestión turística del patrimonio cultural: enfoques para un desarrollo sostenible del turismo cultural», *Cuadernos de Turismo*, 23, pp. 237-254.